

บทวิจารณ์หนังสือ

Deities and Divas ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์

เนตรสกา พลียวพลอด¹

Netsakao Pliaoplot²

วันที่รับบทความ: 20 กุมภาพันธ์ 2569; วันที่แก้ไขล่าสุด: 29 พฤษภาคม 2569; วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 12 มิถุนายน 2569

1. บทนำ

งานเขียนเรื่อง Deities and Divas ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์ โดย Peter A. Jackson และ Benjamin Baumann แปลโดย พิเชฐ สายพันธ์ เป็นงานศึกษาเชิงวิชาการที่ท้าทายความเชื่อดั้งเดิมและสังคมสมัยใหม่ได้อย่างชัดเจน โดยเควียร์ หรือ Queer หมายถึง “เพศภาวะที่มีความแตกต่างจากเพศชายและเพศหญิง สื่อถึงคนที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้แก่ เกย์ กะเทย ทอม ดี คนข้ามเพศ หรือคนที่มีสองเพศ” (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2566) แต่เดิมเควียร์มีความหมายทางลบ หมายถึง แปลกประหลาด แต่เมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 1980 ความหมายเริ่มเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยถูกใช้เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม ไม่จำกัดเพศและเปิดกว้างในการแสดงออกที่หลากหลาย รวมถึงแนวคิดทางการเมืองและประเด็นต่าง ๆ แบบเควียร์ ที่ไม่ยึดติดกับกรอบแนวคิดหลัก และให้คุณค่ากับทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม (ณรงค์ศักดิ์ กล้าปราบโจร, 2562) ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนเสนอข้อถกเถียงหลักว่า ปรากฏการณ์ร่างทรงองค์เควียร์ ในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือการเกิดขึ้นของ “พื้นที่ที่สาม” ในการสร้างตัวตนและอำนาจต่อรองของกลุ่มเควียร์ ท่ามกลางการเกิดขึ้นของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่มีความสำคัญกับความเป็นจริงที่พิสูจน์ได้ มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและระบบทุนนิยม แต่หนังสือเล่มนี้กลับชี้ให้เห็นว่าสังคมอุษาคเนย์ยังคงอุดมไปด้วยความเชื่อเรื่องภูติผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พิสูจน์ไม่ได้ ปรากฏผ่านพิธีกรรม ไสยศาสตร์และการทรงเจ้า อิงแอบอยู่กับศาสนาหลักและวิถีชีวิตสมัยใหม่อย่างแนบเนียน ซึ่งความย้อนแย้งนี้เปิดโอกาสให้บุคคลชายขอบ สามารถเข้าไปครอบครองพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านการแสดงออกเชิงพิธีกรรม เชื่อมต่อระหว่างโลกมนุษย์และโลกวิญญาน ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็น “ตัวแสดงทางการเมืองวัฒนธรรม” ที่ใช้สุนทรียะประจักษ์กับความเชื่อ อันนำไปสู่การขยายการยอมรับและความชอบธรรมทางสังคมมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาผ่านกรอบแนวคิด การเมืองวัฒนธรรม (Cultural Politics) จะพบว่าความสัมพันธ์ทางอำนาจไม่ได้ดำรงอยู่เฉพาะในสถาบันทางการเมืองเพียงเท่านั้น แต่ยังแฝงอยู่

¹ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: netsakao28@gmail.com

² Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: netsakao28@gmail.com

ในวัฒนธรรมและการนิยามอัตลักษณ์ของผู้คนในสังคม (Nash, 2001) ซึ่งสอดคล้องกับนักทฤษฎี Stuart Hall ที่เสนอว่าอัตลักษณ์ของบุคคลหรือกลุ่มคนไม่ได้เป็นสิ่งที่ตายตัว แต่ถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม การสื่อสาร และการนำเสนอผ่านสัญลักษณ์หรือวาทกรรมต่าง ๆ ในสังคม (นิฐวุฒิ สิงห์กุล, 2567) ด้วยเหตุนี้อัตลักษณ์ของเควียร์จึงไม่ได้เป็นสิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว แต่เป็นผลผลิตของกระบวนการสื่อสารและวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นซ้ำ ๆ ในพื้นที่วัฒนธรรมและได้เปลี่ยนพื้นที่พิธีกรรม ให้กลายเป็นพื้นที่แห่งการนำเสนอตัวตนและท้าทายบรรทัดฐานทางเพศดั้งเดิมของสังคม ดังนั้น การศึกษาร่างทรงองค์เควียร์ผ่านหนังสือเล่มนี้ จึงเป็นการทำความเข้าใจการสร้างพื้นที่อัตลักษณ์และอำนาจทางสังคมภายในพื้นที่วัฒนธรรม พร้อมทั้งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่สามในพิธีกรรมคือ พื้นที่สำคัญที่คนชายขอบใช้เพื่อสร้างตัวตนและเพิ่มอำนาจทางการเมืองอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจการประกอบสร้างตัวตนที่เกิดขึ้นในพิธีกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. เนื้อหาของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้รวบรวมบทความจากงานวิจัยหลากหลายชิ้นที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์และอธิบายเชิงเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมเควียร์กับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของพิธีเข้าทรงโดยในช่วงต้นของหนังสือกล่าวถึงบทนำเรื่อง “ข้ามเพศ รักเพศเดียวกัน กับมนตราไสยเวทในเมียนมาและไทย: หมอพิธีเควียร์ในลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีอันพลิบาน” โดยปีเตอร์ แอนโทนี แจ็คสัน และเบนจามิน บาวแมนน์ (2566) ทำหน้าที่กำหนดทิศทางการศึกษาและวางกรอบแนวคิดสำคัญ ที่จะทำให้อ่านเห็นภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ มนตราไสยเวท และพิธีกรรมในสังคมร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน สร้างพื้นฐานความเข้าใจก่อนเข้าสู่เนื้อหาหลักของหนังสือซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ภาค ดังนี้

ภาคที่หนึ่งว่าด้วย “ทวยเทพ” (Deities) ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการเกิดขึ้นของร่างทรงองค์เควียร์และบทบาทของหมอพิธีเควียร์ที่มีความโดดเด่นเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยกลุ่มคนเหล่านี้แสดงอัตลักษณ์ทางเพศและเพศวิถีที่อยู่นอกเหนือบรรทัดฐานทางสังคมปกติทั้งในและนอกพิธีกรรม ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของร่างทรงและภูตผีวิญญาณที่ถูกบรรจุอยู่ในวงเครือญาติ ตลอดไปถึงบทบาทของลัทธิพิธีเควียร์ในชีวิตประจำวันของทศานิกชนชาวกะเหรี่ยง นอกจากนี้ ยังวิเคราะห์ถึงจุดเปลี่ยนจากอดีตที่บทบาททางเพศถูกแบ่งอย่างชัดเจน เช่น เพศชายที่ถูกผูกติดกับความเชื่อชั้นสูงหรือการบวช และเพศหญิงที่คู่กับความเชื่อพื้นบ้านหรือการทรงเจ้า ส่งผลให้กลุ่มความหลากหลายถูกผลักออกจากสังคมกลายเป็นคนนอกหรือ “บุคคลชายขอบ” อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง ซึ่งงานวิจัยในภาคนี้ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญที่ว่า พิธีกรรมทรงเจ้าเข้าผีเปิดโอกาสให้คนชายขอบเข้ามามีบทบาท กลายเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ปรับโครงสร้างเชิงอำนาจภายในสังคม เปลี่ยนสถานภาพจากบุคคลชายขอบสู่การได้รับความเคารพอย่างสูงในสังคม โดยประกอบไปด้วยงานวิจัย 5 ชิ้นสำคัญ ได้แก่ 1) พหุนิยมทางศาสนาและความหลากหลายทางเพศ/เพศสภาพในอุษาคเนย์: ส่วนเสี้ยวเรื่องเล่าและอรรถาธิบายจากงานมานุษยวิทยา โดยปีเตอร์ แอนโทนี แจ็คสัน 2) มืออ่อนและกายแก้ว: เพศวิถี ผัสสารมณ์ และ

ปรากฏการณ์ร่างทรงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยวิศิษฐ์ ปิ่นทองวิชัยกุล 3) ข้อถกเถียงทางสังคมในโลกออนไลน์ว่าด้วยร่างทรงเกย์พ่อนุ่นข้าง: ปรากฏการณ์ร่างทรงและความรักใคร่ชอบพอในเพศเดียวกันในไทย โดยณฤพนธ์ ดัวงวิเศษ 4) วิทยุญาณศักดิ์สิทธิ์ในเครือข่ายคนข้ามเพศ: การสำรวจทางชาติพันธุ์วรรณา พิธีกรรม และการยอมรับเควียร์ในเมียนมา โดยเดวิด เอฟ. กิลเบิร์ต และ 5) ทางเลือกของปโย: นักกิจกรรมหรือร่างทรง? การตัดสินใจอันยากลำบากของเกย์คนหนึ่งในเมียนมาร่วมสมัย โดยเบนดิกต์ บรัค เดอ ลา แปรริเยร์

เนื้อหาภาคที่หนึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเควียร์เข้ามามีบทบาทในสังคมจากการเปลี่ยนผ่านทางเพศของผู้ประกอบพิธี แรงกดดันทางสังคมสมัยใหม่ เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่พัฒนามากขึ้น เดิมร่างทรงเควียร์เป็นบุคคลชายขอบที่ไร้อำนาจ ต้องทนทุกข์จากความแปลกแยก ดังนั้น เมื่อเข้ามาในสังคมจึงเข้าใจโครงสร้างที่ครอบงำ อารมณ์ที่เป็นทุกข์และความสิ้นหวังได้เป็นอย่างดี จึงสามารถให้คำแนะนำกลุ่มคนที่มีความทุกข์และไร้ที่พึ่งทางจิตใจ เห็นได้จากการที่ผู้เขียนหนังสืองานศึกษาของหลุยส์ โกลอมป์ ที่กล่าวไว้ว่าร่างทรงผู้หญิงใช้บทบาทของตนในการแก้ไขปัญหาทางจิตของสังคมผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ในขณะที่ผู้ชายหันไปพึ่งพาพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้าร่วม ส่งผลให้พิธีกรรมกลายเป็นพื้นที่ปลอดภัยจากสังคมชายเป็นใหญ่สำหรับผู้หญิงและคนข้ามเพศ โดยเฉพาะในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 เป็นช่วงที่รัฐพยายามปรับตัวให้เป็นรัฐสมัยใหม่ มีการผลักดันพุทธศาสนาให้เป็นสิ่งที่ชอบธรรม ถูกความเชื่อเรื่องไสยเวทว่าเป็นความเชื่อที่ไร้สาระและไม่มีเหตุผล ทำให้บทบาทของผู้หญิงเสื่อมลง แต่เนื่องจากรัฐพยายามปรับตัวให้มีความทันสมัยอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ความตึงเครียดทางสังคมและเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจทางใหม่จึงเกิดขึ้นโดยผู้หญิงและกลุ่มเควียร์ รวมทั้งเริ่มมีการเปลี่ยนผ่านจากเพศหญิงไปสู่กลุ่มเควียร์มากขึ้น เช่น ร่างทรงนัตกะดอของเมียนมา ที่เปลี่ยนผ่านเนื่องจากประเทศเป็นรัฐสมัยใหม่ที่เพศชายเข้าไปมีบทบาททางพิธีกรรมแทนผู้หญิง กลายเป็นการเอื้อต่อร่างทรงองค์เควียร์ในการเข้าไปมีบทบาททางพิธีกรรม เนื่องจากมีเพศสภาพเป็นผู้ชายเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีประเด็นด้านวิกฤตเศรษฐกิจที่คนมุ่งหน้าไปทำงานในเมืองหลวงมากขึ้น โดยในหนังสือได้กล่าวถึงงานศึกษาของ กิงแกว ทิศตัง ที่แสดงให้เห็นว่าร่างทรงผู้หญิงในจังหวัดลำปางเดินทางออกจากหมู่บ้านไปทำงานที่กรุงเทพ เหลือผู้หญิงที่เป็นร่างทรงน้อยลง กลายเป็นช่องว่างให้เพศที่สามสามารถเข้าไปมีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากเป็นบุคคลชายขอบที่อาจหางานทำยากมากกว่าเพศหญิงหรือเพศชาย ประกอบกับสุนทรียะที่ก่อให้เกิดพื้นที่ทางสังคมรูปแบบใหม่ที่คอยเยียวยาบุคคลที่สิ้นหวัง ในลำดับถัดมาแสดงให้เห็นว่าการทรงเจ้าเป็นเครื่องมือสื่อสารอีกประการภายใต้สังคมที่กดทับและไม่รับฟัง ถือเป็นการต่อต้านโครงสร้างอำนาจเดิม นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงประเด็นการแสดงออกที่ควบคุมร่างกายไม่ได้ เช่น กรณีของนวล ที่เมื่อได้ยินเสียงดนตรีก็จะพอนรำด้วยความพริ้วไหว ซึ่งผู้ชายในพิธีกล่าวว่าเขา “มือแข็งเกิน” กว่าที่จะพอนรำ คำเปรียบดังกล่าวตอกย้ำกรอบแนวคิดที่มองความอ่อนช้อยเป็นคุณสมบัติของผู้หญิง ขณะที่ผู้ชายถูกผูกไว้กับความแข็งแกร่ง ซึ่งช่องว่างทางความหมายนี้เองที่เปิดโอกาสให้เพศทางเลือกเข้ามามีบทบาท เนื่องจากสามารถผสมผสานทั้งความอ่อนโยนและความแข็งแรงเข้าด้วยกัน ทั้งยังมีความคิดสร้างสรรค์ในการประกอบพิธีกรรม

ในประเด็นถัดไปกล่าวถึงเรื่องราวของร่างทรงชายที่เป็นร่างทรงเควียร์และแสดงตัวตนผ่านเฟซบุ๊ก แต่กลับถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงในประเด็นรูปลักษณ์ เพศสภาพและความมั่งคั่ง ซึ่งรุนแรงจนต้องปิดเฟซบุ๊กไป กรณีนี้แสดงให้เห็นว่าในยุคนี้การเปิดรับยังไม่มากนัก และความเกลียดชังทางเพศยังคงดำรงอยู่ ในมิติถัดมากล่าวถึงบทบาทของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่อบุคคลข้ามเพศในประเทศเมียนมา โดยยกตัวอย่าง “ผีน้ตมะงเวตอง” ที่คนข้ามเพศเคารพบูชาและเป็นนั้ตเพียงตนเดียวที่คอยคุ้มครองรักษาความสัมพันธ์ของเหล่าเควียร์ ตามความเชื่อนี้เสียชีวิตเพราะเข้าใจผิดคิดว่าน้องชายเป็นสามีของตน จึงพยายามจะกอดจูบ ทำให้น้องชายถีบนางตกยอตเขา ต่อมาตำนานนี้จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความรักที่ถูกปฏิเสธและความปวดร้าวที่สอดคล้องกับประสบการณ์ของเควียร์ในเมียนมา ส่งผลให้เกิดการรวมตัวและสร้างเครือข่ายคนข้ามเพศที่ช่วยให้ผู้อื่นเห็นถึงการมีอยู่ของพวกเขา และในที่สุดท้ายของงานศึกษาแสดงให้เห็นถึงบทบาทของปียู ผู้ทำงานเรียกร้องสิทธิของเควียร์และเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรม ซึ่งเป็นการบรรจบระหว่างพื้นที่ความเชื่อและการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่หาได้ยากในบริบทสังคมทั่วไป

จากการศึกษาในภาคแรกสามารถสรุปได้ว่าเควียร์เข้ามามีบทบาทในสังคมผ่านการทำพิธีร่างทรง เนื่องจากสังคมที่เปลี่ยนไปเกิดความกดดันทางสังคม ภาวะชายเป็นใหญ่ พิษเศรษฐกิจที่ทำให้คนมุ่งหน้าเข้าสู่เมืองหลวง การผลักดันให้ศาสนาพุทธเป็นใหญ่เสริมสร้างบทบาทของผู้ชายและผู้มีเพศสภาพเป็นชาย ความเสื่อมของศาสนาพุทธที่ทำให้ไม่มีที่พึ่งทางใจและความเจ็บป่วยที่โรงพยาบาลรักษาไม่หาย บทบาทของความเชื่อที่ผลักดันให้มีตัวตน รวมถึงสื่อเทคโนโลยีและการรณรงค์เรียกร้อง ทั้งหมดนี้เป็นเหตุผลที่ทำให้บุคคลข้ามเพศเข้ามามีบทบาทในสังคมมากยิ่งขึ้นและยังคงดำรงมาได้ด้วยความสามารถที่มี ทำให้ในปัจจุบันสามารถอยู่ร่วมกันได้ แม้ในบางครั้งความอคติทางเพศอาจยังซ่อนอยู่ในส่วนลึกของสังคม และแสดงออกมาในบางเหตุการณ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผ่านมุมมองวิพากษ์จึงเกิดการตั้งคำถามว่าการสร้างตัวตนผ่านพิธีกรรมเป็นอำนาจที่แท้จริงถาวรหรือเป็นเพียงการกักขังอัตลักษณ์เควียร์ไว้กับภาพจำความลึกลับเหนือธรรมชาติและความสวยงามเพียงเท่านั้น นอกจากนี้ ในยุคสมัยที่พื้นที่ดิจิทัลมีความสำคัญ จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ว่าอำนาจต่อรองกำลังย้ายจากการทำพิธีกรรมในพื้นที่ไปสู่หน้าจอหรือไม่ และท้ายที่สุดแล้ว อำนาจที่สร้างผ่านไสยศาสตร์จะสามารถเปลี่ยนเป็นอำนาจทางการเมืองที่จับต้องได้ในฐานะพลเมืองที่มีสิทธิเท่าเทียมได้มากน้อยเพียงใดในอนาคต

ต่อมาในภาคที่สองว่าด้วย “ติวา” (Divas) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีกับวัฒนธรรมสุนทรียะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยห่อหุ้มพิธีเควียร์แสดงออกผ่านการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งอาจเปรียบได้กับบทบาทการแสดงของศิลปินติวา เนื่องจากไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่ว่าเป็นสื่อกลางระหว่างวิญญาณกับมนุษย์ แต่ยังเป็นผู้แสดงที่ใช้ทักษะการแสดง ความงาม บทเพลง และนำเสนอผ่านพิธีกรรม ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นว่าการนับถือไม่ได้เป็นผลมาจากความศักดิ์สิทธิ์เพียงอย่างเดียว ยังรวมไปถึงความสามารถในการนำเสนอสุนทรียะและการมอบความบันเทิงแก่ผู้เข้าร่วม ซึ่งห่อหุ้มพิธีเควียร์มักประสบความสำเร็จในด้านนี้ ทำให้สามารถยกระดับและเข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น ทั้งยังก่อให้เกิด “พาณิชาภิวัตน์” หรือการกลายเป็นสินค้าของสุนทรียพิธีกรรม โดยในภาคนี้ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นสามส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) การทรงเจ้าเข้าผีกับการเชิดชูบูชาติวา: การแสดงและปฏิบัติการทางการแสดง

ในวัฒนธรรมพิธีเควียร์ข้ามพรมแดน โดยปีเตอร์ แอนโทนี แจ็คสัน 2) ศรัทธาอันพราวเพริส เลิศลอยในการเชิดชูบูชาตีวาชองชาวเกย์ โดยเบรตต์ ฟาร์เมอร์ และ 3) ร่างทรงปารีสฮิลตัน: การเดินทางของช่างทำผมเกย์ชาวไทยพุทธ โดยเอโดอาร์โด ซืออัน

ในภาคนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของ “สุนทรียะ” ในการแสดงพิธีเข้าทรง รวมถึงการเข้ามามีบทบาทมากขึ้นของเควียร์และพิธีทรงรูปแบบใหม่ ซึ่งมีความโดดเด่นจาก “ความสุนทรียะ” รวมถึงสื่อและทุนนิยมที่ครอบงำอยู่ฉากหลัง ซึ่งการทรงเจ้าสวมบทบาทเป็นเทพมีความคล้ายคลึงอย่างมากกับเควียร์ที่สวมบทบาทเป็นศิลปิน หรือดาราที่ตนชอบ สะท้อนการใช้การแสดงเป็นพื้นที่สร้างอัตลักษณ์และพลังทางสังคม โดยในตอนต้นของภาคนี้ ได้อธิบายว่าดนตรีและการร่ายรำคือองค์ประกอบสำคัญในการทำพิธีเข้าทรงทั่วโลก เช่น พิธีทรงเจ้าเข้าผีเลนดงของเวียดนาม ที่ได้รับแรงกระตุ้นจากเพลงแจ๊ววัน สร้างอารมณ์และพลังให้ร่างทรงและผู้เข้าร่วมพิธี ถัดมาในเมียนมาที่ระหว่างนั้ตกะดอประกอบพิธีจะต้องมี ดนตรี เสื้อผ้า ดอกไม้และเครื่องประกอบพิธีต่าง ๆ ประกอบกับการร่ายรำในขณะที่ฝนตกลงมาประทับ ซึ่งผู้ที่อยู่เบื้องหลังการจัดเตรียมองค์ประกอบเหล่านี้คือ “กลุ่มเควียร์” ทำให้เควียร์เข้ามา มีบทบาทเชิงวิชาชีพและความเชี่ยวชาญมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านแฟชั่น การแต่งหน้า ศิลปะการแสดงหรือการฟ้อนรำ ในประเด็นถัดมากล่าวถึงเรื่องราวของ เจฟฟรีย์ เอสคอฟเพียร์ ที่โดนเพื่อนเหยียดว่าเป็นพวก “โฮโม” และโดนทำร้ายร่างกาย ในวัยแค่ 10 ขวบ เนื่องจากเขียนงานส่งอาจารย์ในหัวข้อ วีรบุรุษของฉันทน์ และเขาเขียนถึง คุณจูลี แอนดรูว์ส ที่เป็นดาราละครเวที กรณีนี้สะท้อนให้เห็นว่า การเชิดชูบูชาตีวาชองชาวเกย์เป็นการต่อต้านโลกอุดมคติของเควียร์ ก้าวข้ามบรรทัดฐานชีวิตคู่ของรักต่างเพศและขยายพื้นที่ในการสร้างตัวตน ตีวาชองกลายเป็นสัญลักษณ์ของชัยชนะในการสร้างตัวตน และในส่วนตัวท้ายกล่าวถึงการเดินทางของชีวิตช่างทำผมชาวไทย ที่ในช่วงแรกใช้ชีวิตโดยสวมบทบาทตามปารีส ฮิลตัน ก่อนจะพบจุดเปลี่ยนอย่างศาสนาพุทธ ที่กลายเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในช่วงขณะหนึ่ง และการเดินทางของเขาก็ดำเนินไปเรื่อย ๆ จนในท้ายที่สุดก็พบเจอความสงบสุขที่ตนต้องการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสวมบทบาทไม่ได้เป็นเพียงการเล่นแบบแต่ยังเป็นกระบวนการค้นหาและสร้างความหมายให้กับชีวิตของกลุ่มเควียร์ในสังคมร่วมสมัย

ดังนั้น ในภาคสอง จึงกล่าวถึงการสวมบทบาทเป็นผู้อื่นในการแสดงออก การเข้าร่างทรงที่สวมบทบาทเป็นเทพต่าง ๆ ก็เหมือนกับคนทั่วไปที่สวมบทบาทเป็นศิลปินตีวาชองหรือคนที่เราชื่นชอบ และแสดงออกภายใต้ภาพลักษณ์นั้น ซึ่งร่างทรงองค์เควียร์ประสบความสำเร็จในการสวมบทบาทเป็นผู้อื่น ประกอบกับการใช้องค์ประกอบของความสุนทรียะในการสร้างพิธีที่ตอบสนองผู้คน ทำให้พิธีถูกผลิตซ้ำได้ตลอดเวลาเพื่อความบันเทิง โดยบางครั้งผู้คนให้ความสนใจมากกว่าการดูผลลัพธ์ของพิธี ทำให้เควียร์เข้ามามีพื้นที่ในสังคม มีอาชีพที่ทำให้สามารถเลี้ยงชีพได้ สร้างบทบาทผู้นำในด้านต่าง ๆ กลายเป็นเครื่องมือที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจผู้คน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้คนพัฒนาไม่ทันในเรื่องของเศรษฐกิจ ร่างทรงองค์เควียร์จึงกลายเป็นที่พึ่งทางใจ ที่ช่วยแก้ปัญหาสุขภาพจิต และปัญหาสุขภาพที่รักษากับหมอไม่หาย ผ่านการทำพิธีและการมอบความบันเทิง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเกิดคำถามสำคัญที่ว่า การที่พิธีกรรมกลายเป็นสินค้าทางสุนทรียะหรือพาณิชย์าวิตันนั้น

เป็นการสร้างอำนาจต่อรองที่ยั่งยืน หรือเป็นเพียงการสยบต่อระบบทุนนิยมเพื่อแลกกับพื้นที่เพียงชั่วคราว เพราะแม้ความสามารถเชิงสุนทรียะจะช่วยให้เควียร์หลุดพ้นจากสถานะบุคคลชายขอบ แต่ในขณะเดียวกัน สิ่งนี้อาจกลายเป็นพื้นที่ที่ตอกย้ำภาพจำซ้ำ ๆ ว่าเควียร์ต้องคู่กับการแสดงและความสวยงามเท่านั้นจึงจะได้รับความเคารพ ซึ่งอาจเป็นการปิดกั้นความหลากหลายของเควียร์ในมิติอื่น ๆ นอกจากนี้ เมื่อความศรัทธาถูกผนวกเข้ากับความบันเทิงสถานะความศักดิ์สิทธิ์ของร่างทรงจะยังคงความหลังในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจได้นานเพียงใดในโลกที่รสนิยมและความต้องการของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา

เมื่อพิจารณาปรากฏการณ์ร่างทรงองค์เควียร์ผ่านกรอบแนวคิดการเมืองวัฒนธรรมพบว่าปรากฏการณ์ร่างทรงองค์เควียร์ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของความเชื่อหรือพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ที่สะท้อนความสัมพันธ์ทางอำนาจ การต่อรองอัตลักษณ์ และการประกอบสร้างความหมายในสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะเมื่อวิเคราะห์ผ่านแนวคิดการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของ Stuart Hall ที่มองว่าอัตลักษณ์ไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่ถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการ “representation” หรือการนำเสนอความหมายผ่านภาษา สื่อ และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม (นัฐวุฒิ สิงห์กุล, 2567) โดยในบริบทนี้จะเห็นได้ว่าปรากฏการณ์ร่างทรงองค์เควียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือการกระบวนการสร้างตัวตนผ่านวัฒนธรรมและการสื่อสารทางสัญลักษณ์ ผ่านการใช้สัญลักษณ์ทางการแสดงประกอบพิธี ซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้บุคคลที่เคยถูกผลักให้เป็นชายขอบสามารถแสดงตัวตนผ่านการแต่งกาย การร่ายรำ และพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งกลายเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อสารความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศต่อสังคม ส่งผลให้กลุ่มเควียร์สามารถเปลี่ยนสถานภาพจากบุคคลชายขอบ ไปสู่ผู้มีบทบาททางจิตวิญญาณที่ได้รับการยอมรับและเคารพในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับอีกแนวคิดของ Stuart Hall คือ Circuit of Culture (นัฐวุฒิ สิงห์กุล, 2567) ที่แสดงให้เห็นถึงภาพรวมของพิธีกรรมตั้งแต่การผลิตที่ถูกผลิตขึ้นผ่านองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการจัดพิธี ดนตรี เครื่องแต่งกาย หรือการแสดง ซึ่งส่วนใหญ่เควียร์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวทำให้พิธีกรรมไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ในการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของเควียร์จึงถูกประกอบสร้างและดำรงอยู่ในสังคมได้ ขณะเดียวกันยังสะท้อนให้เห็นว่าพิธีกรรมและสุนทรียะสามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่สำคัญในการต่อรองอำนาจและขยายการยอมรับความหลากหลายทางเพศในสังคม

3. มุมมองของผู้วิจารณ์

(1) แนวคิดและวิธีการเขียน

หนังสือเล่มนี้โดดเด่นด้วยการวางโครงสร้างเนื้อหาอย่างมีลำดับชั้น จากภาค “ทวยเทพ” ที่ปูพื้นฐานความเข้าใจเรื่องบทบาทเชิงอำนาจ ไปสู่ภาค “ติว” ที่ยกระดับไปสู่การวิเคราะห์เชิงสุนทรียะและทุนนิยม ซึ่งเป็นข้อถกเถียงหลักที่ผู้เขียนเสนอไว้ว่า ปรากฏการณ์ร่างทรงองค์เควียร์ในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือการเกิดขึ้นของ “พื้นที่ที่สาม” โดยหนังสือชี้ให้เห็นว่าพื้นที่ความเชื่อในอุษาคเนย์ไม่ใช่พื้นที่แห่งความล้าหลัง แต่เป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้บุคคล

ชายขอบเข้ามามีตัวตนและได้รับการยอมรับในสังคมมากยิ่งขึ้นท่ามกลางสังคมที่กดทับ โดยจุดเด่นสำคัญคือความสามารถในการหลอมรวมความเชื่อและเพศหลากหลายเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองวัฒนธรรมผ่านสุนทรียะ ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความทับซ้อน สูงระหว่างเพศ ศาสนา และพิธีกรรม ซึ่งการเรียบเรียงเช่นนี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถติดตาม พัฒนาการของพื้นที่ที่สามได้อย่างเป็นระบบทำให้แม้ผู้ที่ไม่เคยอ่านงานเขียนทางวิชาการหรือ ไม่เคยอ่านประเด็นเรื่องเพศและพิธีกรรมก็สามารถทำความเข้าใจความเป็นมาในภาคแรก ก่อนจะเข้าสู่เนื้อหาที่เข้มข้นขึ้นในภาคสองได้อย่างไม่ติดขัด นอกจากนี้ ผู้เขียนยังยกตัวอย่าง กรณีศึกษาจากประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาเปรียบเทียบ โดยเน้นไปที่ประเทศไทย เมียนมาและเวียดนาม ทำให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น และแสดงให้เห็นถึง จุดรวมและความแตกต่างของบทบาททางทงเคียวรีในบริบทสังคมต่าง ๆ อย่างชัดเจน ช่วยเพิ่มความเข้าใจต่อความหลากหลายในสังคมอุษาคเนย์ได้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ ยังมีข้อจำกัดบางประการ คือ การใช้คำศัพท์เฉพาะทางวิชาการในเนื้อหา ที่เป็นอุปสรรคต่อผู้อ่าน ที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ในทางสังคมวิทยา อาจทำให้การอ่านเกิดความติดขัดในบางช่วงและต้อง ตีความเพิ่มเติม แม้ในบางส่วนมีอธิบายไว้ท้ายบทความ แต่ไม่ได้ครอบคลุมทั้งหมด หากมีการ อธิบายความหมายของคำศัพท์หรือยกตัวอย่างประกอบเพิ่มเติมจะทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจ เนื้อหาได้ง่ายและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ หนังสือไม่ได้กล่าวถึงประเด็นเพศทางเลือกอื่น ๆ มากนัก เนื่องจากผู้เขียนอธิบายไว้ว่ายังขาดการศึกษาที่ลึกซึ้งในด้านนี้ ดังนั้น อาจจะไม่เหมาะกับ ผู้อ่านที่ต้องการทราบข้อมูลในเรื่องนี้อย่างลึกซึ้ง

(2) คำแนะนำต่อผู้อ่านเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้เพิ่มขึ้น

การทำความเข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อของสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ควบคู่ไปกับการอ่าน เนื่องจากหนังสือมีการกล่าวถึงพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบทบาทของร่างทรงในหลายประเทศ ซึ่งมีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ แตกต่างกัน ผู้อ่านจึงควรเชื่อมโยงเนื้อหากับบริบทสังคมร่วมสมัย เพื่อให้เข้าใจประเด็นเรื่อง ศาสนา เพศสภาพ และอำนาจทางสังคมที่ผู้เขียนนำเสนอได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เพื่อทำ ความเข้าใจมิติทางทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจ วัฒนธรรม ผู้อ่านสามารถศึกษาแนวคิดเรื่องการเมือง วัฒนธรรม ซึ่งอธิบายว่าการเมืองในสังคมร่วมสมัยไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในสถาบันทางการเมืองหรือ รัฐเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นผ่านวัฒนธรรม ความหมาย และวาทกรรมในชีวิตประจำวัน แนวคิด ดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับงานของ Stuart Hall ที่อธิบายว่าอัตลักษณ์ของบุคคลหรือกลุ่มคน ไม่ได้เป็นสิ่งตายตัว แต่ถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมและการสื่อสาร เช่น การนำเสนอผ่านสื่อและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดความหมายและตัวตน ของผู้คนในสังคม และสำหรับผู้อ่านที่สนใจในประเด็นเพศและพหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย เพิ่มเติม สามารถอ่านหนังสือเรื่อง เพศ หลากเจดสี พหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย ซึ่งเป็น หนังสือที่รวบรวมบทความทางมานุษยวิทยา สำนวญชีวิตและตัวตนของกลุ่มความหลากหลาย ทางเพศในสังคมไทย ผ่านมิติต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมความเชื่อ ศิลปะการแสดง และวัฒนธรรม สมัยใหม่ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจว่าเพศมีเจดที่หลากหลายมากกว่าแค่ชายและหญิง ผ่านผู้เขียน นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ และปิเตอร์ แอนโทนี แจ็คสัน (2556) ขณะเดียวกันหากผู้อ่านสนใจประเด็น

เรื่องเลสเบี้ยนและความหลากหลายทางเพศในบริบทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถศึกษาเพิ่มเติมจากงานของ Evelyn Blackwood (2010) เรื่อง Falling into the Lesbi World: Desire and Difference in Indonesia ซึ่งศึกษาชีวิตของกลุ่ม “tombois” และคู่รักหญิงรักหญิงในประเทศอินโดนีเซีย โดยชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์แบบ lesbi มีลักษณะลื่นไหลและสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่น งานทั้งสองชิ้นนี้จึงเป็นอีกงานศึกษาที่สามารถอ่านควบคู่เพื่อช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มากยิ่งขึ้น

(3) คุณค่า/ประโยชน์ที่ได้รับจากการอ่านหนังสือเรื่อง Deities and Divas ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์

Deities and Divas ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์ นอกจากจะเป็นหนังสือที่แสดงให้เห็นถึงการเข้ามามีบทบาทของกลุ่มเควียร์ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพื้นที่สาธารณะของอุษาคเนย์ ได้สร้างความเข้าใจและสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในหลายประการโดยเฉพาะโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนไปจากเดิม มีการทำทนายบรรทัดฐานทางเพศ เนื่องจากเดิมโครงสร้างสังคมได้ผูกติดกับเพศชายและเพศหญิง โดยมีเพศชายเป็นศูนย์กลางของอำนาจ ยิ่งในช่วงที่รัฐพัฒนาเป็นรัฐสมัยใหม่ โดยการผลักดันศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลัก ยิ่งทำให้เพศชายมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นทางพิธีกรรม แต่เนื่องจากเควียร์ก็เป็นเพศสภาพชายจึงทำให้สามารถก้าวขึ้นมาเป็นร่างทรงหรือผู้นำทางจิตวิญญาณได้โดยไม่ต้องพึ่งศาสนาหรือระบบชายเป็นใหญ่ มีบทบาทในฐานะผู้เยียวยาจิตใจ ประกอบกับการแสดงที่มอบความบันเทิง ทำให้สังคมเริ่มยอมรับและสามารถเปลี่ยนบรรทัดฐานแบบเดิมทิ้งไปสร้างความลื่นไหลทางเพศมากขึ้นและมองกลุ่มร่างทรงเควียร์เป็นผู้รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้กลุ่มเพศทางเลือกเปลี่ยนบทบาทจากคนชายขอบที่ไม่มีคนรับฟัง กลายเป็นกลุ่มที่หลายฝ่ายเกรงใจและรับฟัง เพิ่มอำนาจในการต่อรองทางสังคม สร้างเครือข่ายสังคมให้กว้างขึ้น ทำให้เพศไม่ใช้กำแพงที่กั้นการสร้างอิทธิพลและความสามารถ ส่งผลให้ผู้คนในสังคมเปิดกว้างและยอมรับเพศที่สามมากยิ่งขึ้น จากเดิมที่มองว่าเป็นคนผิดเพศหรือคนบาป ก็กลายเป็นผู้ให้คำปรึกษาและเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ นำไปสู่การเรียกร้องให้แก้ไขโครงสร้างสังคมและกฎหมาย เช่น กฎหมายสมรสเท่าเทียม ที่ทำให้ตัวตนของเพศที่สามได้รับการรับรองโดยรัฐอย่างถูกต้อง และสร้างความกดดันให้ประเทศที่กฎหมายยังคงรื้อถอนสิทธิของเพศที่สาม เช่น กฎหมายชะรีอะฮ์ของประเทศมาเลเซีย ที่มีบทลงโทษอย่างรุนแรงสำหรับผู้ชายที่แต่งกายเป็นหญิง หรือกลุ่มประเทศตะวันออกกลางที่จับกุมคนที่แต่งกายข้ามเพศ

นอกจากนี้ บทบาทของเควียร์ยังส่งผลต่อเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรม เพราะการทำพิธีที่มีองค์ประกอบด้านสุนทรียะ ทำให้กลายเป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้ชุมชน และเป็นการรักษาภูมิปัญญา เช่น การสืบสานการใส่ผ้าทอ การทำงานฝีมือ การฟ้อนรำ ซึ่งหากไม่มีคนกลุ่มนี้อาจทำให้ภูมิปัญญาหลายอย่างหายไป นอกจากนี้ ยังพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวกับการใช้ความคิดสร้างสรรค์ เช่น งานแฟชั่น ร้านเสริมสวย การแต่งหน้า อุตสาหกรรมบันเทิงและอื่น ๆ อีกหลายประการ ดังนั้น Deities and Divas ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์ จึงแสดงให้เห็นถึงการเข้ามาของเพศที่สาม เป็นกระบวนการนิยามอำนาจใหม่จากเดิมที่ผูกกับจารีตและสถานะทางเพศสู่การยอมรับในศักดิ์ศรี ความหลากหลายและสิทธิ

ความเป็นมนุษย์ เป็นการต่อสู้เพื่อจุดยืน โดยเชื่อมโยงอดีตและปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญ หนังสือเล่มนี้จึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อวงการวิชาการ เพราะเปิดมุมมองใหม่ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา เพศสภาพ และอำนาจทางสังคม ทำให้เห็นได้ว่าพื้นที่พิธีกรรมคือพื้นที่ต่อรองอัตลักษณ์ของคนชายขอบ ทำให้งานชิ้นนี้กลายเป็นฐานคิดสำคัญสำหรับการวิจัยด้านเพศศึกษา มานุษยวิทยา และการเมืองวัฒนธรรมในอนาคตต่อไป

(4) ประเด็นที่เห็นแย้งกับผู้เขียน

ผู้วิจารณ์มีข้อเสนอต่อแนวคิดของผู้เขียนที่มองว่าพิธีกรรมเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้กลุ่มเพศหลากหลายสามารถสร้างตัวตนและมีอำนาจในสังคมได้ แม้หนังสือจะชี้ให้เห็นว่าร่างทรงเควียร์มีบทบาทและได้รับการยอมรับในโลกของพิธีกรรม แต่ผู้วิจารณ์เห็นว่าการยอมรับอาจเกิดขึ้นเฉพาะในบริบทของพิธีกรรมและความเชื่อเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าสังคมโดยรวมจะยอมรับอัตลักษณ์ทางเพศอย่างเท่าเทียมในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ พื้นที่พิธีกรรมอาจเปิดโอกาสให้เพศทางเลือกได้แสดงบทบาทและมีตัวตนในสังคม แต่การยอมรับนั้นยังมีข้อจำกัดและยังคงอยู่ภายใต้กรอบวัฒนธรรมเดิม ในบางกรณีผู้คนอาจยอมรับร่างทรงเควียร์เพราะบทบาททางศาสนาและความเชื่อ มากกว่าจะยอมรับตัวตนทางเพศของพวกเขาอย่างแท้จริง ซึ่งอาจกลายเป็นการยอมรับแบบมีเงื่อนไขที่จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะในพิธีเท่านั้น ไม่ได้หมายถึงการยอมรับอัตลักษณ์ทางเพศอย่างเท่าเทียมในชีวิตประจำวัน และกลายเป็นการตอกย้ำบรรทัดฐานเดิมว่าเพศหลากหลายจะมีตัวตนได้ก็ต่อเมื่อมีความเป็นอื่นหรือมีความศักดิ์สิทธิ์มาห่อหุ้มเท่านั้น ไม่เช่นนั้นก็จะถูกผลักกลับไปเป็นคนชายขอบเช่นเดิม ดังนั้น การทำความเข้าใจบทบาทของร่างทรงเควียร์จึงควรมองควบคู่กับบริบททางสังคมที่กว้างขึ้น เพื่อให้เห็นทั้งโอกาสที่เพิ่มขึ้นและข้อจำกัดที่ยังคงมีอยู่ในสังคมปัจจุบัน

(5) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

จากการศึกษาหนังสือ *Deities and Divas: ไสยเวท เพศผี ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์* กล่าวได้ว่างานชิ้นนี้ได้เปิดมุมมองสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรม ศาสนา และอัตลักษณ์ทางเพศในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ด้วยขอบเขตของการศึกษา ผู้เขียนมุ่งวิเคราะห์บทบาทของร่างทรงเควียร์ในพื้นที่พิธีกรรมและความเชื่อเป็นหลัก จึงทำให้ไม่ได้ขยายไปถึงมิติทางสังคมและการเมืองในระดับโครงสร้างมากนัก ประกอบกับขอบเขตของกรณีศึกษาจำกัดอยู่เพียงสามประเทศในภูมิภาคเดียวกัน แม้จะช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงที่ชัดเจนทางวัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็อาจทำให้ขาดการเปรียบเทียบเชิงวิพากษ์กับบริบททางสังคมและพื้นที่วัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างออกไป ดังนั้นจึงควรเพิ่มเติมตัวอย่างประเทศต่าง ๆ มากขึ้นเพื่อก่อให้เกิดการเปรียบเทียบ สร้างความเข้าใจเพิ่มเติม และแม้หนังสือจะสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มเพศหลากหลายสามารถมีสถานะและอำนาจเชิงสัญลักษณ์ในโลกของพิธีกรรมได้ แต่ในสังคมการยอมรับดังกล่าวอาจยังไม่ขยายไปสู่การรับรองในระดับกฎหมายและสถาบันทางสังคมอย่างเต็มที่ การศึกษาต่ออย่างอดจึงอาจพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจเชิงศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นในพิธีกรรม กับอำนาจทางสังคมและการเมืองในพื้นที่สาธารณะ เพื่อทำความเข้าใจว่าการยอมรับในระดับวัฒนธรรมสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างได้จริงหรือไม่ นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังเน้นการศึกษาพิธีกรรมในพื้นที่กายภาพเป็นสำคัญ ขณะที่ในสังคม

ร่วมสมัย พื้นที่ดิจิทัลเริ่มมีบทบาทต่อการสื่อสารและการสร้างตัวตนมากขึ้น งานวิจัยในอนาคตจึงอาจพิจารณาว่าโลกออนไลน์และสื่อสังคมมีบทบาทต่อการแสดงตัวตนและการประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์ของร่างทรงเคียวรีอย่างไร ดังนั้น แม้หนังสือเล่มนี้จะมีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจบทบาทของร่างทรงเคียวรีในบริบทพิธีกรรมและวัฒนธรรมอุษาคเนย์ แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้มีการตั้งคำถามและศึกษาต่อยอดในมิติที่กว้างขึ้น โดยเฉพาะการวิเคราะห์ว่าพื้นที่ที่สาม ในทางพิธีกรรมนี้จะสามารถรักษาสถานะการเป็นพื้นที่แห่งการต่อรองอำนาจไว้ได้นานเพียงใด ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม ซึ่งการศึกษาในอนาคตอาจต้องสำรวจเพิ่มเติมว่าพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงหรือถ่ายโอนอำนาจไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิพลเมืองในชีวิตจริงได้มากน้อยเพียงใด รวมถึงความท้าทายจากการเกิดขึ้นของพื้นที่ที่สามในรูปแบบใหม่ ๆ บนโลกดิจิทัล ซึ่งการตั้งคำถามเหล่านี้จะช่วยขยายพรมแดนความรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศให้ลึกซึ้งและเท่าทันต่อพลวัตของสังคมร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ณรงค์ศักดิ์ กล้าปราบโจร. (2562). *เพศต้องห้าม: การวิเคราะห์ในเชิงอาชญาวิทยาและวิพากษ์โดยใช้ทฤษฎีเคียวรีถึงความรุนแรงในครอบครัวต่อชายชายที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) ในสังคมไทย* (ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์).
- นฤพนธ์ ด่วงวิเศษ, และปีเตอร์ แอนโทนี แจ็คสัน. (2556). *เพศ หลากเจดสี พหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- นฤพนธ์ ด่วงวิเศษ. (2566). เคียวรีศึกษาในสังคมไทย มองผ่านข้อถกเถียงจากตะวันตก. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 35(2), 185-219. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jss/article/view/263869/182567>
- นัฐวุฒิ สิงห์กุล. (2567, 30 ตุลาคม). *แนวคิด Representation of Identity ของ Stuart Hall* โดย นัฐวุฒิ สิงห์กุล. *Public Anthropology / มานุษยวิทยาสาธารณะ*. <https://nattawutsingh.blogspot.com/2024/10/representation-of-identity-stuart-hall.html>
- ปีเตอร์ แอนโทนี แจ็คสัน, และเบนจามิน บาวแมนน์. (2566). *Deities and Divas: ไสยเวทเพศผี ร่างทรงองค์เคียวรีในอุษาคเนย์* (พิเชฐ สายพันธ์, แปล). ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ภาษาอังกฤษ

- Blackwood, E. (2010). *Falling into the Lesbi World: Desire and Difference in Indonesia*. University of Hawaii Press.
- Nash, K. (2001). The 'Cultural Turn' in Social Theory: Towards a Theory of Cultural Politics. *Sociology*, 35(1), 77-92.